

4. Демьянков В.З. Когнитивная лингвистика как разновидность интерпретирующего подхода// *Вопр. языкознания*. – 1994. – № 4. – С.17. 5. Макаров М.Г. Сложность и вариативность категорий диалектики. – Л.: Наука, 1988. – 216 с. 6. Сербенська О.А. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем. – К.: Академія, 2001. – 148с. 7. Сусов І.П., Аристов С.А. Коммуникативно – когнитивная лингвистика и разговорный дискурс. – saristov@uos.de, 1999. – 11с. (<http://homepages.tversu.ru/~susov/Aristov.htm>). 8. Brown P., Levinson S.C. Politeness: Some Universals in Language Usage. – Cambridge: Cambridge University press, 1987.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Cox J. Her Father's Sins. – London: Muckays of Chatham plc, 1987. – 278 p. 2. Dickens M. The Winds of Heaven. – London: Penguin Books, 1977. – 240 p. 3. Lide M. The Homecoming. – London: Harpercollins, 1992. – 110 p. 4. Maugham W.S. The Painted Veil. – К.: Знання, 2006. – 288 p. 5. Segal E. Man, Woman and Child. – N.Y.: Harper & Row, Publishers, Inc., 1980. – 576 p. 6. Winterson J. Oranges are not the Only Fruit. – London: Pandora, 1990. – 182 p.

АНТРОПОМЕТРИЧНІСТЬ ФІТОНІМІЧНИХ НОМІНАЦІЙ У АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНІЙ СИМВОЛІЦІ

Пушко Л.В. (Суми)

Антропологічна парадигма сучасних лінгвістичних студій закладає напрямок багатьох мовних досліджень сьогодення. Спрямовуючи наукові акценти на дослідження самої себе, людина в котре вторить Сократу про те, що вона нічого не знає про себе і про свою мову, як дзеркало людської еволюції, не зважаючи на свій багатовіковий досвід. В той же час, вирішуючи гносеологічні питання, у центр уваги потрапляє положення іншого давньогрецького філософа Протагора: "Людина є мірилом усім речам: існуванню існуючих і неіснуванню неіснуючих" [1, 31]. Цим визначається актуальність даного дослідження.

Об'єктом дослідження є ботанічна номенклатура, актуалізована у національних символах Англії та України, а предметом дослідження є мовні способи реалізації антропометричності у фітонімичних символах англійської та української етнокультури.

Тенденція до антропоцентризму сучасного мовознавства, перспективність комунікативно-прагматичних досліджень визначають необхідність етнопсихолінгвістичного аналізу різних форм усної та писемної комунікації [2, 60]. Саме національна символіка є тим "духовним містком", що з'єднує, і в той же час збагачує різні покоління одного етносу.

Ще О. Потебня відзначав тісний взаємозв'язок символіки з мовою та мовленням і класифікував символи за визначальною ознакою, що була відображена у їх назвах. За його словами, така класифікація відображає народні переконання, а не авторський суб'єктивізм. На символізм можна натрапити лише там, де відокремлення думки від мовлення уповільнено [3, 7-8].

Відомий психоаналітик К.Г. Юнг визначав символ як термін, ім'я чи зображення, яке може бути відомим у повсякденному житті, але й мати додаткове специфічне значення, через що він є чимось невідомим, незрозумілим чи прихованим від людей [4, 15-16].

Сучасні інтерпретації символу пов'язують його з формою чи знаком, що кодує відношення між лексичними та символічними різновидами значень, де лексичне є елементом словника, а символічне виступає уявленням, яке не завжди можна чітко розтлумачити, оскільки символу притаманна додаткова інформація, в якій переплетені дійсні і нереальні явища. Визначення символу є спроба проникнути в діяхронію через синхронію з метою відновлення давньої когнітивної парадигми [5, 25].

Інший погляд на символ, сформульований С.Аверинцевим, змальовує вектор структури символу як такий, що спрямований на відтворення цілісного образу світу через специфічне уявлення. Подача знання про символ здійснюється лише у діалозі, оскільки символ існує лише у спілкуванні між людьми, а поза його межами є лише порожня форма. С.Аверинцев, як і О.Потебня, застерігає проти шкідливого вторгнення інтерпретатора у процес тлумачення символу і проти викривлення у такий спосіб його суті [6, 976].

А. Лосєв не розмежовує символ та образ, пов'язуючи символ з будь-якою сферою "інобуття", включаючи і таку, що не має меж [7, 444]. Отже, насколишня дійсність, відображена семантикою мовного знаку, нерідко набуває образного, метафоричного, символічного значення. Символ, як частина національної культури, завжди має переносне значення і є імпліцитним носієм інформації про асоціативні зв'язки між предметами реальності та культурною її актуалізацією. Саме мовою символів до нас приходять знання наших пращурів; тих символів, що зумовлені менталітетом етносу і пропущені через суб'єктивне, міфологічне сприйняття довкілля носіями мови та культури.

Менталітет кожного народу інтерпретує і актуалізує навколишню дійсність по-різному. Щодо цього Ю.Апресян зазначає: "Кожна природна мова відтворює певний спосіб сприймання і організації концептуалізації світу... Притаманний мові спосіб концептуалізації дійсності (погляд на світ) є частково універсальним, частково національно специфічним; носії різних мов можуть сприймати світ дещо по-різному, що зумовлено особливостями кожної з мов" [8, 38-39]. Отже, носії різних мов вибудовують свою власну національну систему символів.

Фітонімична символіка – це один з найяскравіших прикладів різнопланового трактування людського

буття, уявленні народу про його історію, культуру та мову.

Національна символіка здебільшого обумовлена історичними, релігійними або географічними чинниками.

Англійська троянда та шотландський чортополох набули національної канонізації після подій 1455-1485 рр. та 8 століття, коли біла та червона троянди супроводжували боротьбу за право наслідування англійського престолу, а чортополох, завдяки своїй біологічній будові (наявність калючок), "попередив" шотландців про загрозу нападу на їх країну. Це обумовило появу троянди на нагрудному знаку королівської родини, а чортополоху – на нагрудному знаку "Найдавнішого і найблагороднішого ордену Чортополоху". Символічність цих квітів має впливати і на семантику відповідних номінацій для носіїв англійської мови, зокрема, імплікувати позитивну конотацію. Але часом це не спостерігається, і вирішальну роль відіграє естетичний аспект.

Краса і витонченість троянди як квітки визначили розвиток семантичних потенцій номінації *троянда*. Традиційна англійська жіноча зовнішність відображається емкою метафорою *an English rose (an attractive girl with fair skin and an appearance that is thought to be typical of English people; англійська троянда – приваблива світлошкіра дівчина із зовнішністю, яка вважається типовою для англійців)* [10, 506]. Етимологію цього образу можна пов'язати з трояндою, яка має червоні пелюстки і білі тичинки, яка є символом англійської монархії. Краса і елегантність квітки слугувала підґрунтям для створення і інших образів за допомогою фітономінації *троянда: a rose between two thorns (троянда між двох шипів – вродлива жінка, що сидить між двома чоловіками)* [11, 817], *as fresh as a rose (свіжий як троянда – здоровий, квітучий, бадьорий, свіжий; пошлий юнацького западу)* [11, 362], які імплікують чудову жіночу вроду.

Номінація *чортополох* через несприятливу естетичну характеристику самої рослини не набула такої широкої маніфестації у своєму семантичному розвитку. Зафіксовані лише поодинокі випадки порівняння нестерпного характеру людини з чортополохом. Тут спостерігається протиріччя між позитивним символічним значенням рослини і її антропометричною проекцією на мовну семантику.

Символічні рослини української етнокультури це верба і калина, бо навіть прислів'я каже: "Без верби і калини нема України". Національна значимість цих рослин зумовлена географічними чинниками: чудовий м'який клімат, родючі землі, велика кількість річок та ставків. Білі квіти калини символізують молодість або дівочтво, часто цю рослину називають весільним деревом, бо здавна плели весільні вінки з квітів калини. Цим викликана антропометрична характеристика номінації *калина*.

З ранньої весни на калині духмяніють білі квіти, тому іноді здається, що здалеку бачиш не кущ калини, а дівочу голівку, запнуту легенькою білою хустиною: *А калина попросила корали червоні. / У берези позичила білої сорочки. / Щоб на неї задивлялись хлопці-ясеночки* (Д. Павличко).

Номінація *калина* у прислів'ях та приказках допомагає оцінити важливі життєві етапи людського життя ("Любуйся калиною, коли цвіте, а дитиною, коли росте") та передати чарівну вроду українських дівчат ("*Дівчина – як у лузі калина*", "*Гарна дівка, як у лузі калина*").

Верба символізує скорботу, жаль, розлуку, і це символічне значення рослини накладає відбиток на її мовну презентацію. Перш за все, антропометричність реалізується у назві одного з видів дерева – *плачуча верба*. Похилена крона дерева та довгі звисаючі гілки нагадують постать людини, що гірко плаче. Довершеність образу додає природна властивість дерева пускати сік через гілки у жарку погоду. У народних піснях номінація *верба* також допомагає створити ситуації, де народ свій біль виливає шемками рядками: *На городі верба рясна, / Там стояла дівка красна. / Вона красна ще й вродлива, / В неї доли нещаслива* (Народна пісня).

Отже, символ як естетично канонізована культурно значима концептуальна структура набуває національної ваги завдяки певним історичним, релігійним чи географічним чинникам. Ботанічні номінації у національній символіці англійців та українців як фрагменти національно-культурної картини світу характеризуються антропометричністю, яка реалізується у мові шляхом метафоризації. Національна значимість рослини-символу не завжди створює позитивну аксіологію її мовної номінації, і тоді естетичний аспект спричинює протиріччя між символічним і мовним значеннями. Саме такі протиріччя можуть становити об'єкт подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716с.
2. Селіванова О.О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). К.: Фітоцентр, 1999. – 148с.
3. Потєбня А.А. Символ и миф в народной культуре / Сост., подг., ст. и коммент А.А.Топоркова. – М.: Лабиринт, 2000. – 488 с.
4. Юнг К. Г. Архетипы и символ. – М.: Ренессанс, 1991. – 285 с.
5. Кошарная С.А. Миф и язык: Опыт лингвокультурологической реконструкции русской мифологической картины мира. – Белгород: Изд-во Белгородского госуниверситета, 2002. – 288 с.
6. Аверинцев С.С. Символ. Литературная энциклопедия терминов и понятий / Под ред. А.Н. Николюкина. Институт научной информации по общественным наукам РАН. – М.: НПК "Интелвак", 2001. – С. 976-978.
7. Лосев А.Ф. Знак. Символ. Миф. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. – 480 с.
8. Апресян Ю.Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описания. // Вопросы языкознания. – 1995. – № 1. – С. 37-69.
9. Кобякова Г.К. Креативне конструювання вторинних утворень в англомовному дискурсі: Монографія. – Вінниця: Нова книга, 2007. – 128 с.
10. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. – Oxford: OUP, 2005. – 1780 p.
11. Англо-український фразеологічний словник. Укладач: К.Т. Баранцев. – К.: Радянська школа, 1969. – 1052 с.